

SANCTI EUGENII III EPISCOPI TOLETANI

OPUSCULORUM PARS SECUNDA.

SEQUUNTUR MISCELLANEA.

Lectori admonitio.

Ecce tibi, lector, reliqua sancti Eugenii carmina, quæ in Codice de Azagra adhuc delitescunt, nunc primum opera nostra publicam lucem aspiciunt. Equidem ea cum præcedentibus in prædicto Codice permista sunt; nos vero ab illis sejuncta damus, quo facilius appareat quid novi hæc nostra afferat Editio. Codex præterea multis locis corruptus a nobis sanandus fuit, quoties in apertum librarii errorem incidimus; dubias vero interim lectiones retinimus; namque omni alio Ms. destituti, non habuimus quocum hæc loca conferremus, ex variantibus lectionibus lucem aliquam, ut fieri solet, capturi. Illud deinde te monitum volumus, nos omnes hos versus quasi germanos Eugenii nostri setus nequaquam representare, licet in prædicto Codice sub uno Eugenii nomine ordine continuo reperiamus scriptos. Illi quidem maximam partem Eugenii stylum sapiunt; at tamen librarii imperitia nonnullos videmus cum cæteris consarcinatos, Eugenio certe non tribuendos, quos ideo velut spurios ad calcem rejecimus. Alios vero etiam illorum, quos suo loco re inuimus, ita leves, dissolutos, atque incultos videas, ut permaderi sibi nemo possit, ab Eugenii nostri vena nec inopi, nec ita rustica profuzisse.

ITEM ALIUD EUGENII EPITAPHIUM.

I. Mole culpæ graviter onustus,
Crimine summus, vitiis abundans,
Quem bona nusquam recoles amasse,
Occubat ^b isto.

Vixit horrendo madidus tepore,
Tardus ad sanctum, celer ad malignum,
Ore, non corde monachi retentans
Religionem.

Imprecor inde tumulatus ipse,
Propter has culpas Domini precari,
Quisque funesto relegis amarum
Carmine Threnum.

II. *Item Tetrasticha in senectam.*

Nulla bona grata, quæ senilis devehit ætas,
Sed dura generat, duraque cuncta parat.
Hoc solum præstat miseram attingisse senectam,
Quod luxum carnis jam caro fessa cavet.

III. *Versus supra lectum.*

Enclyti parentis, alme Christe, pignus unicum,
Membra, quæ labore fessa nunc præpono lectulo,
Gerne mitis, et benignus, atque clementissimus;
Tolle monstra, stringe fibras, et soporem tempera,
Improba ne dum quiete prægravatur viscera,
Dæmonum fraude maligna sentiant piacula.

IV. *Item aliud.*

Crucis almæ fero signum: fuge, dæmon.

V. *Distichon Philomelaicum.*

Sum noctis socia, sum cantus dulcis amica,
Nomen ab ambiguo sic Philomela gero.

VI. *Item.*

Insomnem Philomela trahit dum carmine noctem,
Nos dormire facit, se vigilare docet.

VII. *Item dialogon tetrastichon.*

Dic, Philomela, velis cur noctem vincere cantu?

A Ne noceat ovis vis inimica meis.

Dic, age, num cantu poteris depellere pestem?
Aut possim, aut nequeam, me vigilare juvat.

VIII. *Item carmen Philomelaicum.*

Vox, Philomela, tua cantus edicere cogit:
Inde tui laudem rustica lingua canit.
Vox, Philomela, tua citharas in carmine vincit,
Et superat miris musica flabra modis.
Vox, Philomela, tua curarum semina pellit,
Recreat et blandis anxia corda sonis.
Floreæ rura colis, herboso cespite gaudes;
Frondebis arboreis pignora parva foves.
Cantibus ecce tuis recrepant arbusta canoris,
Consonat ipsa suis frondea silva comis.

Judice me, cignus, et garrula cedat hirundo,

B Cælat et illustri Psittacus ore tibi.

Nulla tuos unquam cantus imitabitur ales,
Murmure namque tuo dulcia mella fluunt.

Dic ergo tremulos lingua vibrante susurros,
Et suavi liquidum gutture pange melos.

Porrige dulces sonus, attentis auribus escas;
Nollo tacere velis, nollo tacere velis.

Gloria summa tibi, laus, et benedictio, Christe,
Qui præstas servulis hæc bona grata tuis.

IX. *De ulmis, et passeribus.*

En per frondisonas herbosi cespitis ulmos
Concentu pariles dulce queruntur aves.

Hic fessa gelidis tradamus corpora flabris,
Promentes verbis carmina dulcissimis.

X. *De jurgio quod accidit.*

C Non sensus, lector, quæso, non verba requiras,
Scribere nam versus impulit, ecce dolor.

Christe, fove segnis et torpentia carmina lingue,
Ut possim questus ipse referre meos.

Eugenium utrorumque parentem exstitisse.

^b Forte scripsit Eugenius *istoc*, non *isto*.

^c In Codice legitur *et torpentia*; sed illud et librari

^a Quicumque hæc priora epigrammata cum præcedentibus similis argumenti XII, XIV, XV, XXIX, alisque conferre voluerit, non dubitabit eundem

SANCTI EUGENII EPISC. TOLETANI

s oculis posco, da verba querelis,
lere requies, gaudia poena mihi.
eram nimium dilecto mente sodali,
ob affectum carmina mesta canant,
c Eerialum Nisus dilexit amatum,
tebat ut nos pax in amore Deus.
rdes animos solvens discordia carpsit,
cessit duris pax tenuata dolis.
urtur solus, percusso compare, plango,
t frustra lacrymas penso perire meas.
Præbete socio cum pietate manum.
bor jocari, labor; succurrite fratri,
alle, precor, penitus pungentia jurgia, Christe,
Ut possim sacris lætus adesse tuis.

XI. *De partibus humani corporis.*
Partibus constat humanæ machina carnis,
Sed multipliciter quæ numerentur habes.
Portio prima caput, collus, ac brachia, truncus,
Intera, sensus iners, femora, crura, pedes.

XII. *De Phœnice ave.*
Unica sum Phœnix immensi temporis ales,
Cum volo tum morior, et vitam morte resumo.

XIII. *De Alcione.*
Alcion hibernum cum ponit littore nidum,
Spumea fluctivagi frangitur unda sali.
Duc ergo celerem festinus navita puppem:
Bis septem soles æquora tuta tenent.

XIV. *De hirundine.*
Arboreas exosa comas, et rura relinquens,
Vestra tecta domus hospes hirundo colo.
Parce, precor, nostros dente contingere natos,
Est namque facinus, hospita membra cibum.

XV. *De turture.*
Utile conjugibus exemplum præbeo turtur:
Non repeto thalamum, nec conjux casta maritum.

XVI. *De pavone.*
Fulgida pinna facit illustrem tegmine pavum;
Aurea pluma nitet, sed caro dura manet.

XVII. *De avibus loquacibus.*
Psittacus, et corvus, cornix, et garrula pica,
Gragulus, et sturni verba referre solent.

XVIII. *De bubone.*
Vitans plumigeras infelix bubo catervas,
Carmine fatali funera dira canit.

XIX. *De echitna pisciculo.*
Parvulus echitnas, ingentem pondere navem
Fluctibus in mediis ore tenere vales.

XX. *De stellione.*
Stellio guttatus nomen de corpore sumpsit,
Stellata maculis languida membra trahens.

XXI. *Asyndeton de quinque sensibus.*
Auditus, visus, gustus, olfactio, tactus
Aure, oculis, ore, nare, cute corporis exstant.

XXII. *De temporibus anni.*
Ver gignit flores, pinguescit messibus æstas,
Autumnus uvas, bruma succidit olivas.

XXIII. *Distichon prognosticon.*
A Mane rubens cœlum venturos nuntiat imbres,
Vespere puniceum signat consurgere ventum.

XXIV. *Item prognosticon.*
Cum terras nebula pressant, lux clara propinquat;
Æthera cum densant, imbribus arva rigant.

XXV. *De glacie.*
Frigore constrictæ pendent, ut vellera, limphæ,
Et stat fixa loco cursilis unda gelu.

XXVI. *Ænigma.*
Quæ res progenerat, quo demum gignitur ipsa?
Unda gelu generat, gignitur unda gelu.

XXVII. *De gagathe lapide.*
Sum levis, et lenis, piceo colore gagathes;
Ardeo tinctus aqua, restinguor tinctus olivo.

XXVIII. *De magne.*
B Magnes ferricolor ferrum suspendere novit:
Sit præsens adamans, quod tenet ille cadit.

XXIX. *De asbeston.*
Asbeston callido si sit succensus ab igne,
Nec valet extinguui, nec sua flamma perit.

XXX. *De adamante.*
Prædurus adamans ferrum non suscipit omne:
Illicino tactus sanguine mollis erit.

XXXI. *De speculari.*
Ut Phœbus specular transiens irrumpere nescit,
Sic Christum generans virgo Maria manet.

XXXII. *De citri qualitate.*
C Pulchra cute, carne dulcis, et acerba medollis.
Candida conspicuum produxit massa catinum.

XXXIII. *In disco argenteo.*
Quo parce nitidus transit in ora cibus.
Congrua pulmentis introrsus grana geruntur,
Concreta limphis, aut nutrita montibus.

XXXIV. *In vase salario.*
XXXV. *In fibulam matronilem.*
Officii nostri est vincire segmina morsu,
Ut tensa pulchros palla premat humeros.

XXXVI. *In columnam parvulam.*
Cum sim parva himis, ingentia pondera port
Nititur et fabricæ me super omnis onus.

XXXVII. *De arula.*
Arula sex rebus semper candescit, asello,
D Ignibus, et lignis cum forcipe, folle, batill

XXXVIII. *Interrogatio pro cœli qua*
Suspice, si rutilis refulgent æthera flamm
Lucida lucifluis perlucet sidera signis.

Responsio pro serenitate.
Item pro nubilo.
Ignea nimbivoma compressit nubila pa

Item, cum cœlum mistum e
Pars cœli claret stellis, pars pallet at

XXXIX. *De qualitate vent*
Circius æstivo, vulturius frigore gra
Circius æstivos compecit flamine r

* Hoc loco desideratur aliquid ad
latem; nos legeremus: Partibus /

annem carminis et synta-

XL. *Ad Calidam.*

Vivas innumero sæculorum tramite, rector
 Effracta nobis æmula colla premens ;
 Sis regno felix, et pacis munere pollens,
 Sis pietatis amans, justitizque tenax.

XLI. *Ad Sabana.*

Omnibus effectis, quæ poscit cura lavacri,
 Prætende membra lintea clara tuis.
 Et hæc candifico præniteant tegmina cultu,
 Vestrum sic meritum promicet ante Deum.

XLII. *Conclusio.*

Omnipotens rerum factor, regumque creator,
 Accipe propitiis quæ tibi summe loquor.
 Porrige victricem pro sacro principe dextram,
 Quæ præstet votis prospera bona suis.
 Perferat insignes semper ex hoste triumphos,
 Nec cedat ullis, te comitante, malis.
 Sit blandus famulis, sit lenis censor iniquis,
 Sic nobis placeat, nec tibi displiceat.
 Ut multa breviter parvo sermone perorem,
 Sit bona tota gerens, et mala nulla gemens.
 Te donante, precor, qui regnas trinus et unus,
 Taxis in æternum sæcula cuncta D. us.

XLIII. *De superbia et humilitate.*

Qui petit excelsa debet vitare ruinam ;
 In terra recubans non timet unde ruat.

PROVERBIA.

XLIV. *PROVERBIUM PRIMUM. — De frontis indicto.*

Frons hominis mentem proprio depromit amictu :
 Qualis vultus erit, talia corda gerit.

XLV. *Proverbium II.*

Frigidus in bellis frustra præcingitur armis ;
 Nil valet exterius, deficit ubi propria virtus.

XLVI. *Proverbium III.*

Ille jubere nefas, ille perhibetur amare,
 Qui prohibere valet, nec prohibere volet.

XLVII. *Proverbium IV.*

Conjux et nati vitia vix nosse valeamus,
 Quodque domi geritur, postremi scire solemus.

XLVIII. *Proverbium V.*

Cum conjux, natus, vel servus peccat alumnus,
 Cantica vulgus habet, nos tamen ista latent.

XLIX. *Proverbium VI.*

Pane suo vivens, aliena negotia supplens,
 Iste sanus æger est.

L. *Proverbium VII.*

Carduus et spina cum pastum præbet asello
 Lactuca labris compar est.

LI. *Proverbium VIII.*

Ipse manus sibi met immundo stercore secat,
 Qui canem cauda retentat.

LII. *SENTENTIÆ SEPTEM.*

Eca bes canibus, fueris si furture mistus.

^a Non a poeta, sed ab imperito librario hæc in-
 scriptio potuit apponi, *sabana* scribente pro *sindonem*,
 quod de plerisque aliis similiter judicamus.

^b Forte et scriptum pro *ut*.

^c Mentum hoc loco videmus in verbo *taxis*, nobis
 absque alterius Codicis auxilio insanabile.

^d In quodam fragmento Jonæ Aurelianensis, apud
 P. Florez, in app. 10 tom. V Hisp. Sacr., leguntur

A Detrahit adversus famam, componit amicus.
 Si barbæ sanctum faciunt, nihil sanctius hirco.
 Femina nuptura servorum crimina fingit.
 At melius vivens catula, quam functa læna.
 Mendax est promissa negans, aut reddere tardans.
 Duplex nec bello fortis, nec pace fidelis.

DISTICHON DIVERSUM.

LIII. *Distichon primum.*

Divina bonitas, ne feriat, exerit iram,
 Hicque pie cruciat, ne perpetualiter urat.

LIV. *Distichon II.*

Quisque bene loquitur, et vita pravus habetur,
 Hunc sua verba ligant, et vox quoque propria dam-
 nat.

LV. *Distichon III.*

B Omnia quæ metuunt homines, hæc rite caventur,
 Namque Deum metuens, post ipsum currit ab i, so.

LVI. *Distichon IV.*

Virginitas carnis intacto corpore habetur,
 Virginitas animi fidei integritate tenetur.

LVII. *Distichon V.*

Mors prima pellit animam, secunda retentat.
 Ut nollens subeat meritam de corpore ponam.

LVIII. *Monostichon.*

Recta fides sensum pandit, non credere claudit.

LIX. *Versus in bibliotheca.*

Regula quos fidei commendat noscere libros,
 Hos nostra præsens bibliotheca tenet.
 C Quinque priora gerit veneranda volumina legis,
 Hinc Josues, optimaque hinc Ruth, Moabitica gesta,
 Bisbis Regum nectuntur in ordine libri.
 Atque bis octoni concurrunt inde Prophetæ ;
 En Job, Psalterium, Salomon, et Verba dierum.
 Esdræ consequitur Esther, Sapientia Jesu,
 Tobi, et Judith : concludit hæc Machabæorum ;
 Hic Testamenti Veteris finisque modusque.
 Nunc reserare libet carmine scripta • Novi.
 Quattuor in capite sacrorum dicta librorum,
 Quos Evangelia recte dixere priores.
 Hæc conscripsere clara quos nomina produunt,
 Mathæus, Marcus, Lucas, sanctusque Joannes.
 Hic Pauli monita doctrinæ flore coruscant,
 Qui his septena concludens sine volumen,
 Corda pia mulcet, et terret impia corda.
 D Jacobus hic nitido præpollens ordine nitet.
 Et Petri gemina resplendet epistola dictis.
 Ac triplex legitur • magni doctrina Joannis ;
 Parvaque, sed prudens gestatur pagina Judæ.
 Hinc et apostolicos percurrrens • invenies actus,
 Quos sanctus merito conscripsit nomine Lucas.
 Hos sequitur plana versis, et plena figuris,
 Visio Joannis consummans omnia legis.

hi duo versus absque poetæ nomine, hexametro ali-
 quantum immutato :

Frons hominis propriæ mentis depromit amictum.

^a Ita legimus pro eo quod est in Codice : *scripta vi.*

^c Ordine legimus pro *errore* nullius significationis.

^e Magnitudo habet Codex, inepte.

^b Invenies edimus pro *invenire*.

Hæc sunt ^a sacra Dei juris, hæc mystica ^b Dei vivi ; A

Hæc servare decet, hæc temerare nocet.

His lectis animus divino munere crescit,
Illecebras mundi vincit amore Dei.

Hinc pravum rectumque parat discernere doctus,
Optima perficiens ^c et mala suasa cadens.

Hinc turgens ponit perclusa superbia fastus,
Frenatur luxus, comprimiturque dolus,

Turbida clamosos amittit rixa tumultus,
Acquiriturque fovens pacis amore quies.

Quid jam multa loquar? virtus hic proficit omnis,
Hæc perimit totum lectio sancta malum.

^d Ecce quid omnium per nomen vis cernere corde,
Hæc meditare loquens, hæc memorare tacens.

Nunc superest fari, quo sint præscripta jubente,
Vel cujus studio in Codice missa simul.

Summus et egregius congressit cuncta Joannes,
Rite ministerium pontificale gerens.

^e Cæsareæ vasæ dum pastor præsidet urbi,
Hæc veneranda suo nomine dona dedit.

Credite jam cuncti, post mortem vivere functum,
Cujus post obitum magnificatur opus.

LX. De dilectione.

Impleat ut vestrum Domini dilectio pectus,
Rex ipsum Dominum jugiter rogare memento.

Diligat ille prior tribuens præcepta suorum
Maxime natorum, cupiunt qui currere callem,

Quem cæli rectam regnator et ipse cucurrit,
Semper amans natos, ut semper ametur ab iis.

LXI. De timore.

Ut timeas Dominum legis præcepta secutus,
Maxime { Dominicos debes percurrere campos,

In quibus æterno latices de fonte manantes
Invenies tibimet vitalia pocula dantes.

Quæ segetem magna foveant dulcedine cordis,
Hic et in æternum florentia regna ministrent.

LXII. De observandis mandatis Domini.

Quisquis amat Dominum, debet sermonibus ejus
Cernuus in cunctis jugiter parere libenter.

Verba sonant Domini : Si quis me diligit, inquit,
Nostra suis curet describere munia sibris.

Servus enim factis utilissimus esse probatur,
Si cupit exsequier factis, quod auribus hauxit.

LXIII. De sapientia.

Ut valeas vero regi conjugier uno,
Regia sit semper regnans sapientia tecum,

Quæ tibi consilium valeat conferre beatum,
Amplificet regnum, tribuat sine fine coronam.

Tegmine purpureo tæmet circumdet, et ornet,
Hic et in æternum felicia gaudia præstet.

^a Vel *sacrandi juris* : utraque lectionem suscipit codex.

^b Et hic locus corruptus est, a quo tamen emendando abstinere maluimus.

^c Nos libenter legeremus : et *male suasa cavens*, quod non improbarent docti.

^d Totus hic versus indiget correctione, quam frustra tentabit, qui aliud exemplar, quocum hæc conferat, non habuerit.

^e Non dubitamus quin legendum sit *augustæ pro vasæ*, quod librario excidit : quæ lectio cum carminis mensura æque consonat, ac cum communi urbis il-

LXIV. De prudentia.

Temperet interea virtus prudentia regem
Actibus in cunctis, et sanctis moribus ornet
Componat mores, sermones ordinet omnes,
Componat linguam, sensusque ministret acumen.
Exornet habitum, gressum componat honestum,
Ipsa Dei virtus tibimet concedat utrumque.

LXV. De simplicitate.

Simplicitas animæ virtutum semina nutrit,
Simplicitas regum mores componit, et ornat.
Sermones nitidos puro de corde ministra,
Odia non retinet, laudes nec captat inanis,
Nec cupit absentum fratrum derodere vitam,
Aufert et illuvies hominis de pectore totas.

LXVI. De patientia.

B Vir patiens patriam poterit conscendere celsam,
Si hic nitidam primum teneat sine crimine vitam ;
Torporem patiens debet calcare nugacem,
Ne pereat tardus, ne quo sub pondere pressus.
Ingenium debet serpentina habere columba,
Callidus et prudens debet nitescere serpens.

LXVII. De judicio.

Dilige judicium, si vis conscendere cælum,
Taliter et vestris censoribus ipse minor :
Discite, si cupitis nostrum conquirere munus
Judicii callem recto percurrere gressu.
I se tamen sacras debes perquirere leges,
Ex quibus auxilium valeas conferre subactis.

LXVIII. De justitia.

C Justitia totum cura disponere regnum,
Quod tibi Rex regum commisit juve regendum.
Judicibus juste manda disponere cuncta.
Vivere Cunctipotens sanxit legaliter omnes,
Nam digitus Domini legum censura lapillo
Scripsit, et in chartis jussit describere vestris.

LXIX. De misericordia.

Omnia prævideat solers industria regis,
Magna ferat magnis, et præstet parva pusillis :
Non cesses miseros a famis clade levare,
Si cupis in cælo fructum mercedis habere.
Ille poli poterit regnum conscendere celsum,
Noverit hic miseris qui plenam tradere dextram.

LXX. De decimis dandis.

Da decimas Domino, tibimet qui plura subegit
D Regna, tibi populos jussit servire potentes.
Aurea vasa, ^e ut petit diversa metalla paravit,
Imposuit gemmis ornatam vertice mitram,
Siricio lembo rosæo conclusit et ostro,
Ornavit habitum regalis purpura totum.

lius appellatione ; nos enim aliam Cæsaream quæ *vasta* dicta sit non reperimus. Itaque non longe a vero aberrabimus, si dixerimus fuisse hosce versus ab Eugenio elaboratos, dum Cæsaraugustæ privatus commoraretur ; illumque Joannem, cujus munificentiam ac liberalitatem commendare voluit, fuisse sancti Braulionis fratrem, cui Braulio in episcopatu Cæsaraugustano successit.

^f Nos legeremus *dominicos*, vel quid simile.

^e *Ut petit* nihil sonat, sed nec conjectura probabilis occurrit exponenda

LXXI. *De thesauro in caelo collocando.*

Felix qui poterit thesaurum condere caelo,
 Clanculo quem rapiens nequeat dirumpere latro,
 Tinea nec maculans valeat corrodere mordax.
 Est tibi praedives nimum thesaurus et ingens,
 Angelicus panis, potusque et vita perennis,
 Sufficiens cunctis per grandia saecula justis.
 Aurea regna tenet supero thesaurus in aevo,
 Illic angelica praefulgida vestis habetur,
 Incorrupta manens semper sine fine beatis
 Illic gemma nitet, pendentia pallia lucent,
 Annulus, armillae, torquex, dextralia, mitra,
 Aurea cuncta micant, lucentia cuncta coruscant.

LXXII. *De defendendo pupillos et viduas.*

Fortis ad auxilium regalia brachia tende,
 Et viduas, miseros pariter defende pupillos:
 Sis clypeus iustis, et turris, et arcus, et arma,
 Ne valeant actus pravi defendere pravos.
 Eripiat cunctos praecleara potentis regis,
 Qui jacuere diu pravo sub pondere pressi.

LXXIII. *De avaritia.*

Pestis avaritiae ne regia pectora tangat,
 Munificans cunctis, dilargus et omnibus esto:
 Parva dabis parvis, et magnis magna parabis.
 Inferat auxilium regalis dextera cunctis,
 Omnia discreta regis industria servet,
 Munere jucundos faciens per regna ministros.

LXXIV. *De pace.*

Pax tecum maneat, rex, pacem semper amato:
 Pax regum solidat, regni pax cornua firmat;
 Pax animam nutrit, retinet concordia pacem;
 Pax reprimit litem, concordiae nequit et idem.
 Lis pacem metuit, refugit discordia pacem,
 Quia pax pellit, castum pax nutrit amorem.

LXXV. *De zelo bono.*

Zelus et in numerum virtutum transeat, ante
 Ferreat ignifero fratris succensus amore.
 Pacis amator homo debet zelare propinquos,
 Qui moneat fratres germano fovere junctos
 Arguat et reprobos frontosa voce superbos,
 Pacis et amplexus pariter convertat ad adulteros.

LXXVI. *De clementia.*

Luceat in visero semper clementia vultu
 Laetificans vestros per cuncta palatia servos.
 Umbrae laetitiae regis clementia fundat,
 Dulciter ut populus valeat laetari omnibus;
 Viderit ut vultum regis lucere serenum
 Clarius argento fulgentem, et purius auro.

LXXVII. *De consilio.*

Accipe consilium multis de cordibus unum,
 Quod tibi disponens faciat discretio gratum.
 Utile consilium regis confirmat honorem,
 Totius et regni fines defendit ab hoste.
 Alto consilio debes disponere regnum,
 Rex, tibi commissum, regnum per compita totum.

^a Adulteros ferri non potest; sed sivo legamus
 adults, nullus sensus elici valet.

^b Mendacium absurdissimum in verbo *annet*; sed nulla
 melioris lectionis conjectura occurrit, nisi effingatur,
 ut si legeremus *auget*, vel quid simile.

A LXXVIII. *De praesidio Domini.*

Praesidio Domini firmantur brachia regis,
 Ejus et in manibus victrix servabitur hasta.
 Praesidio Domini regnum defenditur omne,
 Crescit et eximum pollens virtutibus annet.
 Praesidium Domini custodit denique regem,
 A pravis semper defendit et hostibus illum.

LXXIX. *De oratione.*

Oremus pariter toto corde rogantes,
 Ut tibi praesidio caelestia porrigat arma
 Arbiter omnipotens, ut possis fortiter hostes
 Debacchare tuos foro de cuspidis fossos,
 Et valeas regum multorum frangere colla,
 Qui Dominum verum nolunt cognoscere Christum
 Qui Deus est unus vere cum Patre colendus,

B Quem superas totus cognoscit, et infimus ordo,
 Quem chorum angelicum collaudans semper adorat
 Et Genitum Patris totum diffusa per orbem
 Ecclesia Christum cognoscit et omnipotentem.
 Qui mare, tellurem, caelum, qui cuncta creavit,
 Quae mundus totus per totum continet iste.

Qui posuit caelo lucentia sidera caelo,
 Et roseis totum coloravit floribus orbem,
 Sideribus variis superum depinxit Olympum,
 Muneribus sacris mundum ditavit et ipsum;
 Qui concessit aquis geminos producere fructus,
 Et diversa locis diversa ponere sanxit;

Scilicet, altitium sursum, laticumque deorsum,
 Ut plebs pinnibula caeli concresecat in auris,
 Et squamosalorum fluidis concresecat in undis;

C Iila poli volitans siccas transverberet auras,
 Ista maris bibulas natans transcurrat arenas.
 Cujus ad imperium rutilans allampadat ignis,
 Et tremulas mittunt timidus tonitrua voces.
 Nebula discurrens properat dispergere nimbos,
 Grandinis ut fractos jaculet de ventre lapillos.
 Arcus in excelso servato foedere durat,
 Ne cataclysmus aquae terrarum germina perdat.
 Tendit et igniferus mundi per compita crines
 Sol nimum rutilus, pulcherrimus atque coruscus,
 Impleat ut totum proprio de lumine mundum.
 Plura quid enumerem Christo parere potenti?
 Omnia festinant quae nunc per saecula durant.

LXXX. *De sacerdotibus.*

D Tu decus Ecclesiae, virtus et gloria regni,
 Semper ama Dominum te quia semper amat.
 Praecepta praecipue primum conservet et ornos
 Jura sacerdotii pontificalis honor.

LXXXI. *De pontificibus.*

Ipsae prior nitidam ducat sine crimine vitam,
 Ut sit commissi splendida forma gregis.
 Formoso et nitido perfuso semper olivo,
 Culmen apostolicum debet habere caput.
 Ambrosium populis praesul conflagret odorem,
 Ejus et exemplo concio salva fiat.

^c Hic syllaba una desideratur; forte scripsit Eu-
 genius *to:io de corde*.

^d Nos lubentes legeremus *forti* vel *ferris* pro
 foro.

Tu decus egregium, virtus et gloria regni,
Semper ama Dominum, te quia semper amat.

LXXXII. *De presbyteris.*

Dicito presbyteris, vestram fuscare serenam
Non debet hæresis simoniaca fidem.

Tollitur æternum terreno munere munus,
Et maculat parva sportula multa bona.

Deditus ease Dei servus non debet usuris
Terrenis, cuius est super astra locus.

Nec vitio clerus debet succumbere, sacra
Assidue cuius infula colla premit.

Tu decus Ecclesiæ, virtus et gloria regni,
Semper ama Dominum, te quia semper amat.

LXXXIII. *De admonendo monachos.*

Admoneat monachos dulcis vox regia cunctos,
Ut rebus careant, regna superna petant.

Non hos vanarum turbet possessio rerum,
Est quibus in cælo vita parata throno.

Exemplo Eliæ populi consortia vitent,
Et Pauli, Antonii, atque Joannis ament.

Propria dimittant, habeant ut propria cuncta,
Vir nihil extraneum pacis amator habet.

Tu decus egregium, virtus et gloria regni,
Semper ama Dominum, te quia semper amat.

LXXXIV. *De iudicibus.*

Judicibus jubeat vestra præclara potestas,
Rite regant populum semper ubique laum.

Non hos decipiat auri decoctio pura,
Noxius argenti nec male captet amor.

Censoribus populi obediant, ut postulat ordo;
Sic pax obtineat omnia regna tua.

Et tibi sit laus, virtus, et gloria, Christe,
Hic et in æternum sit tibi semper honor.

EPITAPHIA.

LXXXV. *Epitaphium Chindasvinto regi conscriptum.*

Plangite me cuncti, quos terræ continet orbis,
Sic vestra propriis probra laventur aquis.

Sic Christus vobis dimittat debita clemens,
Sic pateat summi fulgida porta poli.

Promite funereum contrito pectore fletum,
Et faciat luctum collacrymando pium.

Suspirate Deo, gemitum producite mœstum,
Ac pro me misero dicite: Parce, precor.

Chindasvintus ego nozarum semper amicus,
Patrator scelerum Chindasvintus ego.

Impius, obscenus, probrosus, turpis, iniquus,
Optima nulla volens, pessima cuncta valens.

Quidquid agit qui prava cupit, qui noxia querit,
Omnia commisi, pejus et inde fui.

Nulla fuit culpa, quam non committere vellem,

* Scilicet domni Evantii parenti, eidem quem filii nomine celebravit versibus acrostichis tanquam

A Maximus in vitis et prior ipse fui.

En cinis hic redii sceptris qui regia gessi;

Purpura quem exiit, jam modo terra premit.

Non mihi nunc prosunt biblæa tegmina regni,

Non gammæ virides, non diadema nitens.

Non juvat argentum, non fulgens adjuvat aurum,

Aulica fulcra nocent, nec mihi gaza placet.

Omnis enim luteæ deceptrix gloria vitæ,

Et status abiit, mox liquefacta perit.

Felix ille nimis, et Christi munere felix,

Qui terræ fragiles semper abhorret opes.

LXXXVI. * *Epitaphium Nicolao avo.*

Quisquis Romulidum fasces, clarumque senatum

Concelebrare cupis, quod venereris habe.

Si tibi bella placent, aut te prudentia mitlet,

B Perfer ad hunc tumultum funeris obsequium.

Nicolaus ille, perpes quem fama loquetur,

Cuique alium similem sæcula nulla foreat;

Postquam magnificos gessit ex hoste triumphos,

Dura sorte necis hic tumulatus inest.

O felix vita! o mortis sententia dira!

Sic vixisse placet, sic abiisse dolet.

LXXXVII. *Epitaphium Evantio.*

Ecce patet aditus, et sacri janua templi,

Reddite vota Deo, ecce patet aditus.

Hanc in honore Dei supplex Evantius aulam

Sacram fabricans hanc in honore Dei;

Hic patriæ cineres præciso marmore clausit,

Servet ut omnipotens hic patrios cineres.

Nicolæ genitor, pro te devotio summa est,

C Hic tibi fructus erit, Nicolæ genitor.

Jure mea tua sunt, quo non serenate, nec essem,

Sed qui sum fateor, jure mea tua sunt.

LXXXVIII. *Epitaphium Basilæ.*

Sparge rosas, lector, et lilia candida pone,

Et rite sacrum sic venerare locum.

Hic dilecta Deo recubans Basilla quiescit,

Clara parentatu, clarior et merito.

Virtutum gemmis, et morum flore venusta:

Hanc imitare velis, si bonus esse cupis.

LXXXIX. *Fragmentum epitaphii.*

. lacrymas subduc suspiria, lector,

Non jacet in tumulo res lacrymanda

Hic raptus recubat felici sorte sacerdos,

Quem lætum cœlis intulit alma fides.

D Nomine Baptistam referens et mente Joannem,

Doctrina pollens, virginitate nitens.

Corde pius, vultu placidus, et monte benignus,

Prudenter simplex, simpliciter sapiens.

Omnibus in studiis tantum celebratus habetur,

Cedat ut ingenio Græcia docta suo.

virum et consilio abundantem, et manu fortissimum:

Ingens consiliis et dextræ belliger actu.

(Vid. epigramm. XVII primæ partis.)